

SLOVENEK.

Političen list za slovenski národ.

Po pošti prejemam veljá: Za celo leto predplačan 15 gl., za pol leta 8 gl., za četrt leta 4 gl., za en mesec 1 gl. 40 kr.

V administraciji prejemam veljá: Za celo leto 13 gl., za pol leta 6 gl. 50 kr., za četrt leta 3 gl. 30 kr., za en mesec 1 gl. 10 kr. V Ljubljani na dom pošiljan veljá 1 gl. 20 kr. več na leto. — Posamezne številke veljajo 7 kr.

Naročnino prejema upravništvo (administracija) in ekspedicija, Semeniške ulice št. 2.

Naznanila (inserati) se sprejemajo in veljá tristopna petit-vrsta: 8 kr., če se tiska enkrat; 12 kr., če se tiska dvakrat; 15 kr., če se tiska trikrat. Pri večkratnem tiskani se cena primerno zmanjša.

Rokopisi se ne vračajo, nefrankovana pisma se ne sprejemajo.

Vredništvo je v Semeniški ulici h. št. 2.

Izhaja vsak dan, izvemši nedelje in praznike, ob 1/2 6. uri popoldne.

Štev. 72.

V Ljubljani, v torek 31. marca 1885.

Letnik XIII.

Vabilo na naročbo.

„SLOVENEK“,

edini slovenski konservativni dnevnik,

nastopi s 1. aprilom drugo četrtletje XIII. leta svojega obstanka. Ob tej priliki vabimo najljubše vse prijatelje našega lista, da bi se kolikor toliko podvizali z dopošiljatvijo naročnine, katerim je taista že potekla, kakor tudi z razširjanjem našega lista. Vsak dosedanji naročnik pa list najboljše razširja, ako sklene prej ne mirovati, da mu jednega naročnika pridobi.

„Slovenec“ veljá za Ljubljano ne da bi se na dom pošiljal:

Za celo leto	13 gl. — kr.
„ pol leta	6 „ 50 „
„ četrt leta	3 „ 30 „
„ jeden mesec	1 „ 10 „

Za pošiljanje na dom se računi 10 kr. več na mesec.

Po pošti prejemam veljá:

Za celo leto predplačan	15 gl. — kr.
„ pol leta	8 „ — „
„ četrt leta	4 „ — „
„ jeden mesec	1 „ 40 „

Opravništvo „Slovenca“.

O modérni šoli.

II.

Liberalna država si prilastuje vse pravice do šole; ona hoče biti neomejena ustanoviteljica in zapovedovalka v šoli. Naj se ji še tako temeljito dakazuje in dokaže krivičnost tega načela, nič ne dé. Sic volo, sic jubeo, tako mora biti, tako zapovem, naj bilo bi še toliko proti zdravemu umu. In res, tako so se vse liberalne vlade tudi obnašale. Najžalostniši izgled ste nam tu zopet Francoska in Belgija. Obe ste divjali, res jako divjale proti verskim šolam; ondi se je kazalo pravo državno nasilstvo v šolskih zadevah. Cerkvi so ondi v šolskih zadevah čisto roke zvezane, še celó božje ime se ne sme v šolskih knjigah imenovati.

Na Nemškem se je godilo enako. Ondi je za-

šel proti verski šoli naučni minister dr. Falk. Ako le slišiš njegovo ime, se takoj spomniš one nesrečne 7letne dóbe, v kateri je ta mož vsekal toliko ran verskim šolam. Učitelji so mu zvesto pritrkavali. Ko je nekdanj očitil učiteljem nehvaležnost, so mu ti odgovarjali na eno sapo: „Kako to? saj si nas že sam imenoval zveste sobojevnike v silnem boju proti Rimu.“ Prva postava njegova je bila ta: Država ima pravico, ne gledé na cerkev, nastavlja šolske nadzornike. Ugovarjalo je verno ljudstvo, upirali so se škofje, tudi verni protestantje so nasprotovali taki krivični postavi. Ali vse ni nič pomagalo. Oklicana je bila pri šolstvu državna diktatura (Malinekrodt).

25. majnik l. 1868 je prinesel avstrijskim deželam tostran Litave novo šolsko postavo. Tadanja vlada je zavrgla stari red, da ima cerkev pri šoli glavno nadzorstvo in je določila: „Najvišje vodstvo in nadzorstvo vseh šol in odgojevališč ima država.“ Ta postava je bila hud udarec katoliškemu ljudstvu, in do takrat katoliški šoli. Sedanja vlada si je pač nekoliko prizadevala preojstre roglje pogladiti, a sploh je postava še v veljavi. Tako liberalizem dela po celem svetu po enakih načelih in hoče na vsak način izpeljati, kar tirja: „Cerkev ne sme v šoli imeti nobene besede več, vsa šolska oblast izvira iz države.“

A, kako zamore pač liberalizem kaj tacega zahtevati, bo kdo rekel? Prav naravno! On je vstvaril modérno državo; ta je vsegamogočna in je vir vsemu pravu. Njen glavni smoter je: pospeševati državno oblast, državno veličastvo na vsak način. To je smoter, kteremu se mora podrediti človek z vsemi silami, dušnimi in telesnimi. Pred saboj imaš državo, ki je do črte enaka staro-paganski državi. Taka država pač dela dosledno, da stegne svoje roke tudi po odgojevaliških mladine. Dosledno dela pač po svojih načelih, zato ne vpraša: ali je to, kar delam, tudi pravično? Kaj ne bo, saj država vse sme. Pa država ima tudi moč. Kdo se pa danes predrzne vstavljati sili? Ždi se nam, da smo se povrnili v one čase, ko je vladala močnejša pest. Cerkev nima materialne moči, da bi

branila svojo pravico, ali se more tedaj vpreti jeklenim bajonetom?

Naj si pa država lasti vrhovno oblast šolsko kolikor hoče, naj rabi sredstva taka ali taka; njena oblast ostane vedno le omejena oblast, podvržena božjim zapovedim. Ona ni nikdar imela pravice do višjega nadzorstva v šolah, ima pa oblast in dolžnost sodelovati s cerkvijo. Do vrhovne oblasti v šolah ima pravico le cerkev in sicer po Božjem in po zgodovinskem pravu.

Cerkvena vrhovna oblast do šol se opira na Božje pravo.

Ko pride otrok do razsodnosti, ga je treba odgojevati. Kdo naj pa to stori?

Starši imajo to dolžnost, ali le malo jih je, ki morejo zadostiti tej zahtevi. Nekterim manjka potrebne vednosti, drugi nimajo časa, tretji nimajo zopet veselja in volje. Med ljudstvom je delavcev največ; ti si morajo služiti kruh celi dan ali na polju ali v delavnici. Srednjemu stanu se ne godi dosti boljše. Bogatini imajo sicer časa dovelj, ali ti nimajo veselja; zato raje prepuščajo ta težak posel hišnim učiteljem in odgojevateljem.

Bilo bi žalostno za človeško družbo, ko bi Bog stvarnik in tedaj gospodar človeštva, ne skrbel za potrebne odgojevališča.

Preskrbel jih je človeštvu. Postavil je v sredo človeške družbe oblast za nauk in odgojo. Ta oblast ima poslanstvo iz neba in je starejši kot kateri si bodi sklep državnih zborov, svetejša kot vsaka postava, nedotakljiva — ta vzišena šolska oblast je: cerkev, učiteljica človeštva.

Pooblaščen je ona od Kristusa, kteremu je dana vsa oblast v nebesih in na zemlji, od Njega, iz kterega izvira vsaka oblast.

Preden je šel on iz sveta, je pogledal iz gore, kjer se jim je bil prikazal, po vseh narodih in je dal dvanajstim apostolom znamenito naročilo: Pojdite in učite vse narode. Učite jih spolnovati vse, kar sem Vam zapovedal. (Mat. 28, 19, 20.) Te besede so znamenite, one so postava za človeško družbo.

Predno je to postavil, je spregovoril besede:

LISTEK.

Aleksander Aleksandrovič Kotljarevskij.

(Dalje.)

Na temelju ustava potrjenega dne 19. septembra 1864 po ministerstvu narodnega prosvetljenja zasnovano je v Moskvi „Moskovskie arheologičeskoe obščestvo“, kteremu je zadača gojiti arheologijo sploh a rusko še posebno. Že 4. oktobra je bil naš Kotljarevskij za pravega člana tega društva izbran. Ravno tako je bil izbran zraven predsednika za rusko arheologijo jako zaslužnega grofa A. S. Uvarova ter zraven uglednih mož, tajnika K. K. Gereca, S. V. Eševskega in A. N. Atanasjeva v redakcijski odbor, kteremu je bila naloga vredovati društvene publikacije. Kotljarevskij je bil eden najbolj marljivih in najbolj plodnih članov tega za starine Rusije zaslužnega društva. Veni od prvih sednic je on čital dve lepi razpravi, ki ste tiskani v I. zvezku I. knjige društvenega organa „Drevnosti“. Prva razprava: „Metalli i ih obrabotka v doistoričeskuju epohu u plemen indo-

evropejskih“ (Drevnosti. M. 1865, I, 1. str. 43—70) razpravlja to v arheologiji važno vprašanje z gledišča linguističke paleontologije. „To arheologijo jezika“ smatra Kotljarevskij „neobhodnim delom občne arheološke nauke, da pač prvim načelnim delom njenim, z izučevanjem, ktere je dolžan vsaki započeti, kteremu je stalo do historične verodostojnosti svojih bodočih iziskivanj.“ Pod vodstvom linguistične paleontologije tedaj iziskuje Kotljarevskij: kteremu narodu pripadajo orodja kamenite dóbe v Evropi, potem izpituje imena za kovine pri indoevropskih plemenih; pa s tem v zvezi iziskuje, ktere kovine so rabili Skiti, t. j. narodi južne Rusije dolazeči v davnini pod tem imenom; konečno izvodi znanstvene rezultate iz tega linguistično-paleontološkega iziskivanja. Ona druga razprava (tamkej str. 81—94) pod naslovom „Skandinavskija korabl na Rusi“ zasaga v staro-rusko tradicionalno knjigo, v kateri se posebno v narodnih pesmah spominja „sokol-korabl“, ki je nosil ruske junake Solovja Budimiroviča, Iljo Muromca itd. Kotljarevskij pride do tega zaključka, da je po opisu „korablje“ v ruskih starinah za obrazec jej služila skandinavska

korablja, kar gre deloma v prilog mnenju o skandinavščini prvobitnih Rusov, ktero mnenje je tudi Kotljarevskij gojil. Razun teh dveh razprav je priobčil Kotljarevskij v istem prvem zvesku prve knjige „Drevnosti“ več književnih objav o sodenih delih spadajočih v arheološko stroko. (Tako o delu Schwartz: „Die poetischen Naturanschauungen der Griechen, Römer und Deutschen in ihrer Beziehung zur Mythologie“. Berlin 1864. J. Grimm: „Kleinere Schriften“. Berlin 1864. Petersen: „Religion oder Mythologie der Griechen“. Leipzig 1864. Biljajev: „Kratkoe izvjestie o plemenah . . . gubernii mosk. učetnago okruga“. Moskva 1864). S člankom „Trojan, slavjanskoe božestvo“ (str. 13—14) je doprinesel prilog materialom za arheološki rečnik, ki so se takrat zbirati začeli.

Štiri leta je bil Kotljarevskij eden najbolj delavnih in gorečih članov Moskovskega arheološkega društva. Ime njegovo se bere v zapisnikih vseh sednic; tukaj je on bitno sodeloval v vseh razpravah. V sednici od 12. oktobra 1865 je predložil predsedniku društva, grofu Uvarov, da se priredi sestanek vseh ruskih arheoloških društev, v kterem bi

Meni je dana vsa oblast v nebesih in na zemlji. (Mat. 28. 18.) S to svojo oblastjo postavil je cerkev za učiteljico ljudstev.

Ta nauk Njegov naj se oznanjuje bogatim in revnim, mladim in starim. Središče vsega poduka je toraj krščanski nauk, okolo njega se morajo sukati vsi drugi predmeti; on jih oživlja in prešinja. Kdor hoče vernauk iztrgati iz tega osrednjega stališča in neopirajoč se nanj učiti druge predmete, ta vzame poduku dušo, slabi šolo in se pregreši proti družbinski postavi Kristusovi.

Če pa ima cerkev pravico učiti mladino v glavnem predmetu, ima tudi gotovo govoriti svojo besedo v manj važnih predmetih, saj toliko, da glavnemu predmetu ne bodo nasprotovali. Mar li se iz tega ne izhaja, da je cerkev glavna in prva učiteljica ljudstev, da toraj tudi nji pripada glavno nadzorništvo v šoli. In tako je tudi bilo, dokler ste cerkev in država vzajemno delali, ljudstva so se najbolje počutila. S tem nikakor ne trdimo, da bi država ne imela tudi svojih pravic. Da ima jih. Država lahko zahteva in tudi mora zahtevati, da si otroci priučé vsega tega, kar jih dela potem dobre zavedne državljane, kar jih dela zmožne za razne službe in opravila v državi. In država se je teh pravic tudi vselej posluževala; pravic nadzorništva si pa ni lastila, dokler je bila država še krščanska. Ali cerkev nima dolžnosti in pravice le podučevati, ona naj tudi odgojuje. „Učite narode vse spolnovati, kar sem vam zapovedal“. Hotel je reči: „Navadite ljudi krepotnega življenja, kterega sem jaz vas učil“. Kedaj naj se pa navadijo ljudje krepoti, ako ne v nežnih letih? Le mlado drevo se dá še zravhati.

Tudi iz teh besed sledi, kar smo trdili prej: „Cerkev ima pravico, da je v šoli glavna učiteljica in izgojiteljica“. (P. Pachlerjev: „Das göttl. Recht“.)

Važna in sveta je bila ta cerkvena pravica do novejšega časa. Spoštovalo jo je človeštvo, saj je znalo, da je od Božjega Sinu samega. Danes se ve da v lahkomišlenih krogih ne poznajo Boga, zato se tudi ne zmenijo za njegove zakone. Moderna država ne pozná Boga. Ali prepričanje še ni iztrgano iz vernih sre mnogih katoličanov. Ti ne bodo prej mirni, da pomorejo do pravice sebi in cerkvi. Glej v Belgijo in v vse druge države. Znani namreč so vsem britki nasledki, ki jih je povzročil napad na to družbinsko postavu. Pravica bo de ostala vedno v cerkvi, če si jo tudi lasti država; prej ali slej mora oživetiti. Cerkev se bo de in se more tudi truditi, da pride do nje, sicer ne more zadostovati svoji vzvišeni nalogi.

Znamenite so besede velicega Papeža Pija IX., ki jih je o tej zadevi izgovoril 14. julija 1864. „Tisti, ki zahtevajo, da naj cerkev neha voditi šole in nanje vplivati, zahtevajo od nje, da naj prestopa postavu nebeskega začetnika, naj opusti dolžnosti, ki so jej naložene od neba: čuti nad izveličanjem vseh ljudi.“

Cerkev pa ni imela samo gole pravice, ona jo je tudi izvrševala skozi 18. stoletje. O tem nam spričuje zgodovina.

Cerkvena vrhovna oblast do šol se opira na zgodovinsko pravo. Prve šole je ustanovila cerkev. Ona je, rekel bi, mati šolstva. Ako je hotla ona prestvariti svet in mu vcepiti novih krščanskih

vzorov, je mogla to storiti največ s pomočjo šol. To njeno navado, ustanovljati šole, vidimo še danes. Ako pride misijonar v tuje paganske kraje, sezida ondi najprvo cerkvico; poleg hiše božje pa postavi navadno šolo, v kateri naj se odgojuje mladina ter priuči krščanskih resnic.

Se ve, da bile so te cerkvene šole začetkom le verske šole. Ali te šole so se kmalo razcvetele in razširile. Postale so učene šole, v kterih se je gojila veda in umetnija. Pa tudi na prosto ljudstvo cerkev ni pozabila. Pri vsaki farni cerkvi je bila navadno ustanovljena tudi šola.

Ali število duhovnov ni bilo zadostno, da bi oskrbovali sami ves pouk, najemala je cerkev toraj učitelje iz posvetnih stanov. Tudi lajikom je bilo dovoljeno snovati šole in jih oskrbovati. Cerkev si je pridržala le pravico nadzorovati jih, da se niso v njih vgnjezdili nekrščanski nauki. Razmera med učiteljem in duhovnikom je bila pristréna. Saj sta pač oba vedla, da bota dosegla najlepši vspeh, če delata vzajemno. Teraj ni bilo čuti bedastega izreka, kterega moramo dan danes tolikrat čuti: Učitelj nima z duhovnom nič opraviti.

Velike svote je darovala cerkev za šolske ustanove. Skoro vse starejše šole so se vzdržavale s cerkvenim premoženjem. Če je Karl Veliki, ali če so drugi knezi ustanovljali šole, so to storili navadno s cerkvenim denarjem; ako pa so dali iz svojega imetja, so izročili premoženje cerkveni oblasti, naj ga ta oskrbuje.

Skrbela je cerkev tudi za velike šole. Skoro vse stare, znamenite univerze so ustanovili papeži z ustanovnimi pismi. Tako univerze v Pragi, na Dunaji, v Kolinu, v Lipici, v Tübingen itd. Te šole so bili kraji, kjer se je branila krščanska resnica z uma svitlim mečem.

Vse šole pa, naj jih je ustanovil kdor si bodi, je nadzorovala cerkev. Imela je prvo besedo v vseh šolskih zadevah.

Celó reformacija ni vzela cerkvi te posesti; pustila jej je starodavno pravico do šol. Westfalški mir je priznal šolo kot „annexum religionis“. Tudi tako zvani „Reichsdeputations-Hauptschluss“ v začetku tega stoletja je slovesno izjavil, da naj Westfalški mir še dalje traje in je zagotovil vsaki cerkveni družbi pravico, da ohrani in vziva tudi v prihodnje cerkvene in šolske ustanove.

Tako je varovala cerkev vedno šole kot najdragocenejši svoj zaklad. Še le v sedanjih razsvitljenih časih je iztrgala liberalna država šole iz ljubečih rok cerkvenih.

V časih, ko je vladal krščanski duh, državi še na misel ni prišlo, da bi kratila cerkvi to pravico. Vedela je, da je šola v dobrih, poštenih rokah; stroški bili so pa majhni za državo. Ljudstvo je imelo neomejeno zaupanje do teh verskih šol, kakor ga ima še danes. Le poglej na Francosko, v Belgijo; ondi so državne šole prazne, katoličani pa si zidajo na svoje stroške lastne šole, ktere vodi cerkev.

Osemnajststoletna zgodovina govori jasno: pravico do šole imate cerkev in država; vrhovno nadzorstvo pa imela je cerkev. Naj nam pa kdo dokaže, da je bilo drugače, dokler je bilo kaj vere, dokler ste cerkev in država delali s porazumljem za blagor ljudstev.

Ali pravici se danes ne godi dobro. Tako se tudi cerkveni pravici do šol godi slabo. Pride ministerstvo sovražno krščanstvu ali liberalna večina državnega zbora, kdo se briga za mnogoletno pravico? Nehati mora! Če lepo ne, pa s silo! Večina v zboru je za novo postavu. Kdo ima kaj ugovarjati zoper zbornsko večino? Le poglejmo spet v vzorne dežele Francijo in Belgijo, in potem naj kdo reče, da ni tako. Večina v državnih zborih je največji tiran sedanjega časa; nobeden samoderžec ni katoliške cerkve in ljudstva tako zatiral, kakor oba zatirajo parlamenti ter jima nakladajo neznosne butare. A vekomaj to ne bo de trajalo, če tudi počasi, v zadnji vendar le zmaga pravica. In toraj upamo, da pridejo še časi, ko si bote cerkev in država s prijaznostjo roki podali ter s porazumljenjem vzajemno delali za časní in večni blagor svojih ljudstev.

Politični pregled.

V Ljubljani, 31. marca.

Notranje dežele.

Prusško strahovanje, s kterim so Nemci po Severočeah jeli vsemu kar od kraja nagajati, kar ne gori za Bismarka, napotilo je že več čisto nemških občinskih zastopov, da so se jeli po resolucijah proti takošnemu strahovanju zabranjevati. Kaj si pač morajo misliti drugi narodi po Avstriji o nemškem pravočutji in kako nezaupljivi bodo morali postati do Nemcev sploh, kadar vidijo, kako ravno naši ljudje (liberalni Nemci) strastno divjajo nasproti drugim narodnostim? Neskončno žalostno je, da se je nemška zavest na tak način javiti jela, ki je vse drugo prej, kakor pošteno in odkritosrečno domoljubje. Menda vsakega Avstrijca, bodisi kdor hoče mora nevolja obiti o takem izdajalskem obnašanji dr. Knotza in dr. Pollaka. Do tega je moralo priti v nemškem taboru, da se trezni in konservativni Nemci z nevoljo od svojih tovarišev liberalnih Nemcev obračajo, ker jim je bolj pri srečju načelo ravnopravnosti, kakor pa Bismark in veliko-nemška zavest, in to more nam le na korist biti. Kedar bodo Nemci in tudi liberalci sami spoznali, da je Knotzeva in Schönererjeva pot nepravna in krivična (nekterim se že sedaj oči odpirajo), tedaj zadobil bo člen XIX. svojo veljavo, mi pa naše narodne pravice, po kterih se sedaj še zastoj oziramo. Pritisk, ki je povod protipritisku minul bo sam od sebe in Nemci in Slovani živeli bomo zadovoljni skupaj. Kako daleč je pa še do tistega časa, kdo vé!

Ranjcega kneza Schwarzenberga, kardinala in nadškofa Praškega, ki je na Dunaji v petek, 76 let star umrl, prepeljali so včeraj popoldne iz cerkve sv. Avgušтина na Dunaji, v Prago, kjer ga bodo v zaprti krsti danes in jutri razpostavili v kapeli nadškofijske palače. Jutri dopoldne ob 9. uri ga ponesejo v stolno cerkev, kjer se bodo opravili predpisani mrtvaški obredi in ga bodo pokopali v Kinskijevi kapelici. Od vseh krajev došli so telegrami, ki izražajo sočutje zaradi zgube tolikanj vplivnega moža, kakor je bil ravnó kardinal Schwarzenberg. Iz Rima je došel telegram od kardinala Jacobinija, ki se tako-le glasi: „Sv. očeta je britka zguba izvrstnega in visoko zaslužnega kardinala Schwarzenberga globoko v sree zadela ter za njegovo dušo molitve k Bogu pošilja“. Vsi taki telegrami zbirajo se v knežji družini na Dunaji. Med drugimi sta tudi Rudolf in Stefaniya svoje sožalje izrekla po svojem adjutantu. Kardinal Schwarzenberg ju je bil namreč poročil. Nadvojvoda Ludovik Viktor poslal je pa krasen križ spleten iz evetlice in vrtnice, kterega so mu

se njihovo zajednično delovanje opredelilo, ter razpravljala vprašanja smerajoča na podpiranje arheoloških preiskovanj v Rusiji. V odbor, ki je imel sestaviti program za ta sestanek, je bil izbran zraven glavnega historika S. M. Solovjeva in znanega arheologa A. N. Atanasjeva tudi A. A. Kotljarevskij.

Eno vprašanje, ki je imelo služiti sestanku za predmet razprave, je bilo precej po Kotljarevskem predloženo, namreč: so li kakšna posebna znamenja, po kterih se slovenske gomile od ostalih neslovenskih razlikujejo? gotovo jako znamenito vprašanje za slovensko arheologijo. Že v sednici (seji) od 14. novembra t. l. je mogel Kotljarevskij prebrati predlog dotičnega odbora. Ko se je v tej sednici razpravljalo o početku zapadnega vpliva na spominke ruske starine, kar je učeni predsednik sam začel, opozoril je Kotljarevskij učeni zbor na neka mesta ruskih letopisov, iz kterih postaje jasno, da so v Rusiji zapadni umetniki mnogo pred XII. in XIII. vekom delovali. V sednici od 23. novembra t. l. je predal svoj prilog pod naslovom „Perun“ za arheološki besednik. V sednici 20. marca 1866 je čital svoje mnenje o Ljestvicinovem „istoričeskem ukazatelju“, za kar je bil od društva poprašan; ter je

povodom prebrane razprave člana E. J. Eichwalda o starinah zavološke Čudi razpravljaj tudi vprašanja o skitskih starinah. Kotljarevskij je navel svoje razloge, iz kterih ne drži, da so skitska plemena pripadala čudske narodnosti, nego je na temelju pisanih spomenikov in starin najdenih na zemljišču drevno Skitijo naziral v njih eranski element. S to neumorno delavnostjo in gorečim zanimanjem za društvo si je pridobil Kotljarevskij v njem toliko priznanje, da ga je v sednici od 27. marca imenovalo drugim tajnikom in bibliotekarom ter čuvarom muzeja. Bolj vrednega in sposobnega gotovo ni bilo za ta mesta. Zdaj je bil Kotljarevskij še bolj, ako je to mogoče bilo, na društvo privezan. V sednici od 17. aprila je čital zanimivo razpravo „o narodnih predajah o mogilah in drugih spomenikih ruske predhistorične drevnosti“. V sednici 29. oktobra je predložil na razpravljanje znamenito vprašanje: da li spomenici potrjujejo skandinavsko poreklo Ibo-Fozlanovih Rusov? ktero vprašanje je nastalo iz njegovega proučevanja arabskih pisateljev o starih Rusih. Skrb Kotljarevskega o razvitku in napredku arheološkega društva je rasla z vsakim danom, pa da se razprave članov tim prej tiskajo, bil je v sed-

nici od 24. januarja 1867 predložil, da se razun letnega organa „Drevnosti“ v bodoče izdaje „arheološki vjestnik“ vsaki drugi mesec. Društvo je ta predlog rado odobrilo ter je vredništvo „Vjestnika“ poverilo Kotljarevskemu, ktero je on rad prevzel in izvrstno ravnal. V prvi knjigi „Drevnosti“, ktero je tudi on vredil, se je društvo prepričalo, kako sposobnim rokam je poverilo svoj drugi organ. Sam vrednik je priobčil v „Vjestniku“ razpravo: „dlja arheologii kamenago vjeka v Rosii“ (1867, str. 25—30), v kteri je opisal kamenita kladva in druga orodja najdena v južni Rusiji; za tem je priobčil več književnih objav o arheoloških delih in manjih arheoloških prilog. (O. g. de Mortilet: Le signe de la croix avant le christianisme); starina rus. zemlji (M. 1866); o mogilnih nasipjah i kamennih babah (M. 1866); novij sposob opredjelenija drevnosti mogil, novootkritija černomorskija drevnosti, ob arheol. trudah Morlo; A. Bogdanova materiali dlja antropologiji kurganov perioda moskov. gubernii (1867). Sreznenskago svjedjenja i zametki (S. Pb. 1867). Kotljarevskij si je zadobil s tolikim delom v društvu tak ugled, da ga je ono cenilo pri vsaki priliki vrednim, da bo de njegov zastopnik. Tako ga

na krsto položili. V imenu českega kluba spisal je njegov načelnik dr. Rieger sožalno pismo na vladajočega kneza Jana Adolfa Schwarzenberga, v katerem omenja prelepih lastnosti, ki ranjcega niso le kot cerkvenega kneza krasno dičile, temveč se je po taistih odlikoval tudi v narodnem življenju. Vsikdar je bil veren Avstrijec in dober Čeh, poleg vsega pa silno milodaren. Vse svoje velike dohodka izdal je sproti revežem in za druge dobrodelne namene in je v oči gled tolišnega premoženja skoraj ubožen umrl. On je bil 27. Pražski nadškof in je skoraj 36 let pastiral; 43 let in 2 meseca je pa kardinalski škrlat nosil.

Vnanje države.

Najnovejši brezdomovinci so brez dvoma **anarhisti**, kajti oni ne poznajo ne narodnosti in ne rojstnega kraja. Kamor tak patron pride, ondi mu je domovina. On se v Ameriki ravno tako dobro počuti, kakor pa v Švici in Vam na Dunaji ravno tako dobro človeka vstreli, kakor se mu ni roka tresla, ko je na Nemškem v Frankfurtu z bodalom v roki na policijskega načelnika Rumpfa divji zveri podoben planil in ga umoril. Tistega umora sumljiv je anarhist Gutman, po rodu Avstrijec, ki so ga blizu Frankfurta ob Menu prijeli. On sicer pravi, da je nedolžen, da nič ne vé in tudi v prediskavi se mu ni dalo dokazati zločinstvo. Na 28. t. m. prepeljali so ga v Mannheim, kjer se jim morda kaj več zvedeti posreči. Kdo zna, ali imajo res pravega tiča v rokah? Želeti bi pač bilo, da bi ga dobili in ob glavo djali, kar mu tako ali tako ne odide, samo če ga bodo dobili; kajti na Nemškem imajo navado, da nobenega ob glavo ne denejo, dokler ga nimajo. Strahovati bi se morali anarhisti prav po svetopisemskih besedah „oko za oko, zob za zob!“, kakor se sami po tem ravna.

Holandcem je bilo prihranjeno, da so se pregrešili nad mednarodno gostoljubnostjo, kakor še noben narod ne! Pisali smo včeraj, da je našo cesarico Elizabeto v Amsterdamu pri belem dnevu napadel pijan človek z dežnikom. Danes zamoremo to novico nekoliko popolniti, oziroma gledé resničnosti popraviti, vsled česar pa taista še tem bolj obžalovanja vredna postane. Bilo je tako-le: Cesarica Elizabeta se je na 23. t. m. sprehajala z dvorno gospi Majlathovo po jednom najlepših ondašnjih sprehajališč, kar jima pride nasproti čedno oblečen človek s palico, katero nekako pet korakov oddaljen kviško dvigne in cesarici po glavi zamahne. Cesarica Elizabeta dvigne svojo pahljalko in z njo udarec prestriže, ki je bil tako silen, da se je pahljalka zdrobila. Cesarčina družabnica gospodičina Majlath začne klicati na pomoč, ljudi je vedno več, katerim prestrašena spremljevalka dopoveduje, da je gospá, katero je surovin napadel, avstrijska cesarica Elizabeta. Nevolja je bila nepopisljiva in vsem na obrazu brati, kakor s kleščami prijeli so pretepača, dokler ni bilo policije, ki ga je takoj v zapor odgnala. Pri zaslišanju je rekel, da je trgovec in se Leon Bindshuyden piše, ter je rekel, da je gospó popolnoma trezen zaradi tega hotel vdariti, ker je bil hud na njo. Na vprašanje, kaj mu je vendar mirna gospá žalega storila, pravi, da se mu je zamerila, ker na sprehodu z nobenim ne govori, kakor če bi kaka cesarica bila. „Saj tudi je cesarica“, rekli so mu pri sodniji, in sicer cesarica avstrijska, na kar se ga je tak strah polastil, da je na kolena padel in s povzdignjenimi rokami za odpusčenje prosil. Cesarico samo je napad tako silno preplašil, da na vsakovrstne vprašanja niti besedice ni mogla odgovoriti, temveč je le kolikor so ji moči dopuščale, hitela do bližnjega izvozčka, ki jo je domu peljal. Še tisti dan podal se je minister notranjih zadev k cesarici, katero je v imenu celega naroda za odpusčenje prosil za nesrečni primerljaj, ki se ji je napravil. Za ministrom prišel je pa nadžupan v imenu mesta za odpusčenje prosit. Hudodelca bodo pa

vzgodno kaznovali, da bode vedel, kaj se pravi mirne ljudi napadati.

Francozom so **Kitajci** v oči gled bližajočih se razprav na določitev miru še enkrat prav dobro štreno zmedli. 28. t. m. napadli so jih v velikem številu in so s tako silo po njih mlatili, da so se jim Francozje polagoma vmikati jeli. General Negrier jo je pri tej priložnosti grozovito skupil. Odnegli so ga hudo ranjenega iz bojišča. Iz Langsona morali so se umakniti do Hanoja, kar je precej velika daljava. Ondi okoli Hanoja vtaborili so se v Chu in Kep, kjer se hočejo do zadnje kapljice krvi braniti, kar se jim bo boljše posrečilo, ker so z živžem dobro preskrbljeni. Več ali manj odvisna bode pa bodoča osoda Francozov v Tonkinu od krepke podpore, katero jim bodo od doma poslali, in jo je kamora že dovolila. Naj le spet ne bode premajhna, kajti Kitajci so jezni postali in se od vseh strani skupaj stekajo in na Francoze pritiskajo. Francoska se je Tonkina podstopila in gledati mora, da svojo nalogo častneje dokonča, kakor so jo pa v sličnih okoliščinah Angleži v Sudanu! Če ne bo drugače, oborožiti bode morala veliko svoje brodevoje in ga pred Peking, glavno mesto „nebeškega kraljestva“, peljati. Če drugače ne, v Pekingu jih bodo prisilili na mir. Neodpušljivo bi pa bilo za francoske državničke, ako bi se po Angležih ravnali in bi le toliko mož v Tonkin poslali, kolikor bi se jih dalo sproti lahko vničiti, ali, kolikor bi jih ne pobili Kitajci, pa bi jih mrzlca sama pobrala.

Afganska zadeva med Angleži in Rusi vleče se že kakor morska kača ter se na vse strani zvija. Kmalo kaže oistre svoje zobe in ljudje pravijo: vsak čas se morajo vdariti. Potem se pa zopet nekoliko poleže in časniki pišejo, da so se pričele pogodbe, po katerih se je najdati, da bo mir. Da bo mir, si pa lahko mislimo, kajti Rusi si bodo pač dobro premislili, preden pojdejo v Afganistan, na boj tako pripravljeni, kakor so ravno sedaj. Več nego 250 milj od pravega svojega strateškega stališča oddaljeni bi niti dobrih 50.000 mož ne mogli skupaj spraviti in taki naj bi se z Angleži borili, ki imajo skoraj do meje železnice in cesto izdelano, po kateri bodo vojake premikali, kolikor jim bo ravno treba. Vrh tega bi Rusi stradali v onih divjih krajih, ako bi jim živžev prezgodaj pošel. Angležem se tega ni bati, ker bi jih zavezniški Afganci z vsem za potrebo preskrbeli. To v Petrogradu jako dobro vedó in se bodo podvizali, z Angležem, kar se bo le dalo po diplomatski poti poravnati, kar bi sicer najbrž pod vgodnejimi razmerami z mečem v roki storili. Rusija bode morala prej skrbeti, da si napravi ceste in železnice po Turkestanu, potem še le zná začeti sablje in bodala brusiti. Angležem se pa tudi ne mudi ravno preveč v Afganistan, ker jih je menda Sudan oplašil in Angleži pač dobro razloček poznajo med ruskimi vojaki in Mahdijevo druhalijo. Ako jim že poslednja do grla preseda, je pač vprašanje, kako bi kaj v Afganistanu napredovali. Če tudi imajo vse prednosti za-se, če tudi jim bo kolikor toliko tudi prijaznost ondašnjih domačinov na dobro, je vendar-le vojska po takih krajih silno težavna in še enkrat lahko rečemo, da si bodo oboji, Rusi in Angleži dvakrat premislili, preden se bodo v resnici sprijeli, naj časnikarji še tolikanj s sabljami (bolj prav s peresi) rožljajo.

Afganskemu emirju se je od neke strani namignilo, da bi bilo slabo zanj, če bi ne bil vstani svojih vojakov toliko brzdati, da ne bi tisti tu pa tam čez mejo na rusko stran vahal in škodo delali, ker bi si Rusi tako postopanje za pričetek vojske smatrali. Če jim toraj ni kos vsled svoje veljave, naj jih rajši od rusko-afganske meje v notranje kraje Afganske spravi.

je ono imenovalo v sednici 24. maja 1867 zraven S. M. Solovjeva in A. N. Atanasjeva, da na Anografski razstavi tudi pri sprejemanju slavenskih gostov zastopa Moskovsko arheološko društvo.

Zraven tega znamenitega posla v arheološkiem društvu pa je našel Kotljarevskij še zmiraj časa tudi še za druge radnje zunaj društva. Tako je on, na častni poziv, napisal obširno, polno samostalnih opazek, pa tudi učeno kritiko o znamenitem delu Atanasjeva: „Poetičeskija vozzrenija Slavjan na prirodu“ (Otčet 1867. I. 36—83); na dalje „Zamjetka o tolkovom slovare živago velikoruskago jazika V. J. Dalja“. (Besjedi v obščes. ljubit. ros. sloves. 1868 II., 91—94).

Te zasluge Kotljarevskega na književnem polju niso mogle ostati brez vpljiva na rusko vladu, a to tim bolj, ker so posle dogodjaja, ki ga je bil iztislil iz državne službe, nastale v Rusiji znamenite spremembe v slobodoumnejem smeru. Ukazom od 29. septembra 1862 so bile preustrojene sodnije ter uvedena porota, l. 1864 uvedena ujezdna (okrožna) i zemska „sobranija“ itd., a štatutom l. 1863 podeljena vseučiliščem široka avtonomija. L. 1867 zadobi Kotljarevskij iznoveč slobodo stopiti v državno

službo, posebno v šolstvo, ali za sedaj samo v derptskem okrožju; ter je bil sledečega leta 1868 imenovan za izvanrednega profesorja za slavistiko in ruski jezik na vseučilišču v Derptu (Dorpat). To vseučilišče je bilo osnovano že l. 1632 po glasovitem švedskem kralju Gustavu Adolfu, a l. 1802 obnovljeno po ruskem caru Aleksandru I. ter odredjeno za Nemce baltičskih provincij; zatoraj je bilo vredjeno kakor ostala nemška vseučilišča vse do l. 1865, kadar dobi tudi poseben statut. Zdaj se je tudi bolj pazilo na to vseučilišče, da bode tudi ruska nauka na njem zastopana. A težko jo je mogel kdo drugi bolj zastopati kakor Kotljarevskij. On je bil popolnoma vešč ne samo jezika, ampak tudi književnosti nemške, ter je bil popolnoma sposoben za ono zadačo, katero je imel učeni Rus izvesti v onem delu velike carevine, kjer se slavenski svet dotiče nemškega. Tej zadači pa je bil on tem bolj dorasel, ker je stoječ na višini nauke umel ne samo svoje ljubiti, ampak tudi tuje spoštovati; pa ni držal svojih oči zaprtih pred svetlostjo, ki je dohajala od zapadnih mej.

(Dalje prih.)

Izvirni dopisi.

Iz Šent-Jerneja, 29. marca. Visoka vlada prizadeva si mnogo, da bi vstregla mnogoterim željam in potrebam kmetskega ljudstva. To sicer radi pripoznamo, je tudi prav, saj Dolenjska je bila vendar od nekdaj v primeri z Gorenjskim v mnogem oziru zapuščena. Opomnim le na „kmetijsko družbo“, ki je do sedaj največ skrbela le za Gorenjsko, in se malo ozirala na „dolenjsko stran“, nekoliko je znabiti pač krivo, da nobene železnice nimamo. V zadnjem času so delali gospodje „popotni učitelji“ svoje izlete po Dolenjskem, brali in govorili svoja predavanja. V koliki meri koristijo taka predavanja našemu kmetu, o tem pisec teh vrstic ne smé in ne more soditi; pač bi zamogel sporočiti drugih „strokovnjakov“ neugodno sodbo. Pa čemu tarnati?

Sporočiti sem Vam hotel le to, da je namreč pretečeni petek ob treh popoldne v tukajšnji ljudski šoli predaval zvedenec g. K. Reichel o trtni uši. Poslušalec bilo je mnogo, blizu do 60, med temi je bilo o začetku 5, reci pet mož, ki so z odprtimi ustmi poslušali „gospoda“ učeni govor; ostali poslušalci so bili — šolski otroci, ki so se zabavali po klopéh s svojimi „cekarji“. A to veliko število poslušalcev je proti koncu govora, ki je trajal dolge pol ure, še narastlo, da Vam resnico sporočim, štel sem trikrat glave navzočih, tudi sam sebe in gospoda govornika (hotel sem reči „bralca“) nisem izpustil in naštel sem 20 pravih, a vernih učencev. In da nobenemu krivice ne storim, moram pristaviti, da jih je izmed onih dvajsetih mnogo prišlo, ko je bil „govor“ (branje) že pri kraju.

Sedaj, gospod vrednik, bote čuli, kako čvrsto bode zopet pognala naša trta, in nič več Vam ne bomo pošiljali dolenjske „čobodre“, temveč rujnega „dolenjca“. Da tisočeri sad bodo rodili stroški „potovalnih“ gospodov, in Dolenjska je rešena.

Iz Maribora, 30. marca. („Valete“ na čast dr. Gregorcu.) Od slovanske čitalnice Mariborske dr. Gregorcu priredjena „valet“ je bila prav prijetna večerna zabava, ktere so se vdeležili narodnjaki vseh stanov, precejšno število tukaj stanujočih Hrvatov, nekteri kmetje iz okolice in celó nekoliko mestjanov Nemcev. Dr. Rada j je najprej v daljšem govoru omenjal glavne zasluge iz Maribora odhajajočega g. dr. Gregorea ter se prav srčno v imenu vseh navzočih od njega poslovil, želeč mu vse dobro na njegovem novem mestu. Dr. Gregorec je na te besede ravno tako srčno odgovoril. Potem pa je sledila dolga vrsta napitnic slovenskih, hrvaških in nemških. Nemški je napil mestjan Bindlechner, slovenski in nemški dr. Mlakar, hrvaški g. Danko in več drugih hrvaških gospodov. Med napitnice so pa naši vrli pevci vpletali krasne slovenske pesmi: „Slovan“, „Slovenec sem“, „Domovina“, „Bleško jezero“ itd.

Med sebojno pogovarjanje pri kupici dobrega vina in poznej še pri šampancu je bilo tako srčno in prijazno, da se gosti še le proti polnoči vsi veseli in dobre volje razšli domov.

Nekteri zunanji narodnjaki so svoje simpatije dr. Gregorcu telegrafično naznanili, ker se niso te večerne zabave osebno vdeležiti zamogli. Ljutomerski narodnjaki so po telegrafu poslali krepki: živio! Ormožka čitalnica in „Sloga“ je poslala srčno čestitko boritelju in mučeniku za narodne svetinje. Enako Cirkovčani na Ptujskem polju. Iz Šostanja pa so klicali trikratni „živio“ izbornemu in nevstrašljivemu zagovorniku naših sv. pravic.

Vdeleževalci te zabave so spet enkrat videli, kako prijetno se dá pomenkovati in zabavati tudi v mešanih družbah, ako se namreč močje poštenjaki zberejo, če tudi so različne narodnosti. Tukaj so bili zbrani Slovenci, Hrvatje, Nemci in v njihovih jezikih se je napivalo in govorilo, in vsi so bili dobre volje in veseli.

Nemir in prepir povzročujejo v mešanih krajih med prebivalci le nestrpljivi šovinisti in odpadniki, ki žalibože tudi mnogokrat poštenjake za seboj potegnejo. In le ti so krivi, da je po naših mestih z mešanim prebivalstvom toliko razdraženosti in da je društveno življenje tako strankarsko. Žalibože, da se navadno na obeh straneh greši.

Domače novice.

(Poštni asistentje) bili so v torek zaslišani pri presvitem cesarji. Šla je namreč tjakaj deputacija

